

4. Юдіна Н.О. Дослідження особливостей полімотивації студентів / Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового центру НАПН України. – №6/СХХІІІ, червень, 2014. Психологія і педагогіка. – С.143–148.
5. Юдіна Н. О. Особливості дослідження мотивації навчання учнів молодшої школи / Н. О. Юдіна // Обдарована дитина: Науково-практичний освітньо-популярний журнал для педагогів, батьків та дітей. – 2006. – №9. – С. 41–61.

УДК 159.9.07:159.954.2

ПСИХОДІАГНОСТИЧНА МЕТОДИКА «THE FANTASY QUESTIONNAIRE» (FQ) ЯК НОВИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВИВЧЕННЯ УЯВИ

Пушко Є. І.

*Центр психічного здоров'я КП «Полтавська обласна клінічна психіатрична лікарня імені О. Ф. Мальцева Полтавської обласної ради»
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
yevheniipushko@gmail.com*

З-поміж популярних на Заході та майже невідомих в Україні сучасних психодіагностичних методик заслуговує на вивчення й застосування опитувальник для визначення індивідуальної схильності до фантазії «The Fantasy Questionnaire» (FQ). Він був розроблений у 2018 р. швейцарськими дослідниками Девідом Вайбелем, Корінною С. Мартареллі, Дієго Хаберлі та Фредом В. Мастою (Бернський університет).

Метою нашої розвідки є ознайомлення вітчизняних науковців із основними характеристиками опитувальника FQ, з перспективою його подальшого застосування й розробки на його основі власних методик.

Слід зазначити, що на відміну від попередніх вимірювань фантазії, які зосереджувались на психопатології, автори FQ сприймають фантазію «як рису з позитивним відтінком». Дослідники розглядають фантазію «як продукт уяви та як передумову творчості або, іншими словами, творчість може бути проявом фантазії» (Weibel et al., 2018). Аналіз основних компонентів (N = 318) та підтверджуючий факторний аналіз (N = 345) проведено з використанням двох соціодемографічно різноманітних зразків. Результати забезпечили підтримку двофакторної концептуалізації конструкції для вимірювання двох основних видів активної уяви – репродуктивної та продуктивної. Серед учасників опитування була контрольна група представників творчих професій, показники якої виявилися вище за середньостатистичні.

Опитувальник складається з 27 питань, частина яких запозичена з інших тестів: опитувальника творчого досвіду Меркельбаха та ін. (CEQ; Merckelbach et al., 2001), шкали схильності до галюцинацій Лоні-Слейда (LSHS, Launay & Slade, 1981), опитувальника присутності у віртуальній реальності Вітмера-Сінгера (ITQ, Witmer & Singer, 1998), шкали внутрішнього досвіду Хуби та ін. (IES, Huba et al., 1981), шкали занурення/абсорбції Теллегена та Аткинсона (TAS; Tellegen & Atkinson, 1974), методики психодіагностики особистості Кости-Маккрея (NEO-PI, Costa & McCrae, 1992), методики визначення дисоціації Стейнберг-Шналь (SDT, Steinberg & Schnall, 2000).

Перший блок питань спрямований на вимірювання рівня репродуктивної, відтворюючої уяви (Imaginative Fantasy):

1. Багато моїх фантазій мають реалістичну інтенсивність (CEQ, Merckelbach et al., 1999).

2. Багато моїх фантазій часто такі ж яскраві, як хороший фільм. (CEQ, Merckelbach et al., 1999).

3. Мені ніколи не буває нудно, бо я починаю фантазувати, коли стає нудно. (CEQ, Merckelbach et al., 1999).

4. Коли я думаю про щось холодне, то насправді мені стає холодно. (CEQ, Merckelbach et al., 1999).

5. У своїх мріях я чую звук мелодії майже настільки ж чітко, ніби я насправді слухав її. (LSHS, Launay & Slade, 1981).

6. Іноді мої думки здаються такими ж реальними, як і реальні події в моєму житті. (LSHS, Launay & Slade, 1981).

7. Звуки, які я чую у своїх мріях, як правило, чіткі та зрозумілі. (LSHS, Launay & Slade, 1981).

8. Іноді я згадую про жахливе або моторошне ще довго після перегляду страшного фільму. (ITQ, Witmer & Singer, 1998).

9. Іноді я настільки заглиблююся у мрію, що не знаю, що відбувається навколо. (ITQ, Witmer & Singer, 1998).

10. Я добре блокую зовнішні відволікаючі фактори, коли зосереджуюсь на чомусь. (ITQ, Witmer & Singer, 1998).

11. Мої мрії часто стимулюють і приносять користь. (IES, Huba et al., 1981).

12. Я така людина, думки якої часто блукають. (IES, Huba et al., 1981).

13. Я не люблю витратити свій час на мрії. (R). (NEO-PI, Costa & McCrae, 1992). Примітка: R = кодування у зворотному порядку.

14. Я ніби пережив/ пережила все те, що зі мною відбувалося у мрії, поки моє справжнє «я» було далеко від того. (SDT, Steinberg & Schnall, 2000).

15. Якщо я хочу, то можу уявити (або нафантазувати) деякі речі настільки яскраво, що вони привертають мою увагу так, як це робить хороший фільм чи оповідання. (TAS, Tellegen & Atkinson, 1974).

16. Коли я читаю книгу, то почуття персонажа, з яким я ототожнюю себе, впливають на мій власний настрій.

Другий блок питань орієнтований на вимірювання творчої уяви (Creative Imagination):

17. Дійсно оригінальна ідея інколи розвивається з дійсно фантастичної мрії. (IES, Huba et al., 1981).

18. Іноді я думаю про нові винаходи.

19. Я людина творча.

20. Мені не раз казали, що я маю багату фантазію.

21. Зазвичай мої ідеї вважаються дуже креативними.

22. Такі продукти моєї фантазії, як тексти та малюнки, народжуються майже автоматично.

23. Я вирішую завдання різними способами, тобто неочікуваними, несподіваними та нетрадиційними способами.

24. Я не поспішаю висловити свої фантазії.

25. У мене багато ідей, які є незвичними та новими.

26. Я можу «обміркувати» труднощі та знайти нові рішення.

27. У мене багато фантазії.

На всі питання учасники опитування відповідають за шкалою Лікєрта від 1 (повністю не погоджуюсь) до 5 (повністю погоджуюсь). Далі розраховується середній бал відповіді на питання для кожного учасника для кожної субшкали.

На думку Дарії Забеліної, опитувальник Вайбеля та ін. (FQ) має гарні психометричні властивості (Zabelina, 2020). Його внутрішня узгодженість становить $\alpha = 0,88$ для репродуктивної уяви та $\alpha = 0,90$ для творчої уяви. Дванадцятитижнева надійність тестування-повторного тестування $r = 0,79$ для репродуктивної уяви та $r = 0,82$ для творчої уяви. Обидві субшкали показують гарну конвергентну валідність з рисою особистості – відкритістю до досвіду (Costa & McCrae, 1992): репродуктивна уява $r = 0,53$, творча уява $r = 0,62$; із зануренням/ абсорбцією TAS (Tellegen & Atkinson, 1974): репродуктивна уява $r = 0,70$ та творча уява $r = 0,58$; та щодо очевидності візуальної образності (VVIQ (Маркс, 1973): репродуктивна уява $r = 0,42$ та творча уява $r = 0,32$. FQ також має хорошу дискримінантну обґрунтованість щодо особистісних рис екстраверсії ($r = 0,18$) та поступливості ($r = -0,13$). Розробники тесту також надають нормативні дані для різних вікових груп для двох субшкал. Наприклад, для респондентів віком від 21 до 30 років середній бал для репродуктивної уяви становить 3,24 (SD = 0,63), а середній бал для творчої уяви – 3,31 (SD = 0,70) (детальні нормативні дані див.: Weibel et al., 2018).

Отже, розглянута психодіагностична методика є прикладом успішного емпіричного дослідження уяви з акцентом на здатності до

образного мислення та креативності. Однак уява має багатогранний характер і діє у синергії з мисленням, пам'яттю, емоціями, волею тощо, тому наступні дослідження можуть бути спрямовані на систематизацію всіх існуючих методик вимірювання розвитку уяви, на взаємозв'язок між уявою та когнітивними здібностями, на перспективи уяви в розвитку саморегуляції.

Література:

1. Weibel, D., Martarelli, C. S., Haberli, D., & Mast, F. W. The Fantasy Questionnaire: A measure to assess creative and imaginative fantasy. *Journal of Personality Assessment*. 2018. 100(4). P. 431-443. URL : https://boris.unibe.ch/99648/1/Weibel%20et%20al_The%20Fantasy%20Questionnaire_JPA.pdf (дата звернення: 06.04.2021).
2. Zabelina D. L. (in press). Imagination. *A.B. Bakker, F. Gander, W. Ruch, & L. Tay (Eds.), Handbook in positive psychology assessment*. Brussels, Belgium: European Association of Psychological Assessment (EAPA). URL : https://www.researchgate.net/publication/336974704_Imagination (дата звернення: 06.04.2021).

УДК 17.023.3-057.872

ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК ФОРМА ЖИТТЄТВОРЕННЯ У СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ УМОВАХ

Рева М. М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

mreviera@ukr.net

Сучасні соціокультурні умови характеризуються в першу чергу підсиленням впливу сил, які людина не в змозі контролювати, що призводить до зростання почуття невпевненості і невизначеності. У такому суспільстві люди частіше обирають короткотермінову ментальність, відмовляючись від довготермінової, що дослідники називають однією з головних проблем сучасності. Однак цей вибір виправданий у ситуації невизначеності, адже відрізки часу, які називають «майбутнім» стають все більш короткими, а час життя людини в цілому поділений на епізоди, які можна розглядати окремо. Життєві цілі стають все більш розмитими, розрізненими і невизначеними, перетворюючись на все більш глибоке джерело тривоги, «велике невідоме» в житті людини [1].

Позбавляючи майбутнє елементарної передбачуваності, почуття невизначеності накладає заборону на будь-яке раціональне очікування –